

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Lempäälän kunta ei pidä perusteltuna hallituksen esitystä, joka heikentäisi toimeentulotukea, sillä se vaarantaisi heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden toimeentulon ja hyvinvoinnin. Esityksessä ehdotetaan tiukennuksia ja leikkauksia, jotka eivät tue työllistymistä vaan syventävät ahdinkoa ja lisäävät nuorten ja perheiden köyhyyttä. Kunta korostaa, että toimeentulotuki on viimesijainen etuus, joka turvaa välttämättömän toimeentulon.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on antanut Suomelle useita kertoja moitteita sekä perusturvan vähimmäistason että toimeentulotuen riittämättömästä tasosta
<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/sosiaalisten-oikeuksien-komitealta-ratkaisu-suomen-sosiaaliturvan-tasosta>

Esityksessä ehdotetaan, että toimeentulotuen hakijalle säädettäisiin aiempaa vahvempi velvoite hakea ensisijaisia etuuksia ja jos hakija ei hae etuutta määräajassa, toimeentulotukea voitaisiin alentaa 50 prosentilla. Kunta huomauttaa, että tämä olisi kohtuutonta ja heikentäisi jo valmiiksi vaikeassa asemassa olevien tilannetta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että työkykyisten, jotka eivät työskentele täysipäiväisesti, tulisi ilmoittautua työttömäksi koko-aikatyön hakijaksi, muuten heidän toimeentulotukeaan alennettaisiin. Kunta pitää tätä tavoitetta kannatettavana, mutta muistuttaa, että kaikkien elämäntilanteet eivät mahdollista koko-aikatyötä.

Toimeentulotuen perusosan alentamista hakijan laiminlyödessä velvoitteita ei esityksen mukaan toteutettaisi, mikäli alentaminen vaarantaisi ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa tai alentaminen nähtäisiin muuten kohtuuttomana. Huolena on, miten nämä tilanteet viranomaiskäsittelyssä arvioidaan. Lisäksi esityksessä mainitaan, että toimeentulotukeen on oikeus vain maassa ”laillisesti” oleskeleville.

Lempäälän kunta ei kannata esitystä, jossa velvoitetta ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi laajennetaan koskemaan henkilöitä, jotka eivät ole lääkärin lausunnon mukaan työkykyisiä. Työvoimapalveluiden peruseriaatteena on edistää työmarkkinoiden käytettävissä olevien henkilöiden työllistymistä. Henkilöiden ohjaaminen työttömyysturvan ja työvoimapalveluiden piiriin vain toimeentuloon liittyvien perusteluiden vuoksi on ristiriidassa koko palvelujärjestelmän tarkoituksen kanssa.

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

Lempäälän kunta on huolissaan perustoimeentulotuen perusosan leikkausten ja ansiotulojen suojaosan poistamisen vaikutuksista heikossa asemassa oleviin kuntalaisiin. Kunta katsoo, että ansiotulovähennyksen poisto heikentää työnteon kannusteita, sillä lyhytaikaisetkin työt edistävät työelämäosallisuutta.

Hallituksen esityksessä perusosan leikkaukset vaihtelevat 1,9–3 %:n välillä eri ryhmille, mutta lasten perusosat nousisivat enintään 0,7 %. Lempäälän kunta pitää myönteisenä, ettei lasten perusosia leikata, mutta on huolissaan aikuisten perusosan leikkauksista ja muista ehdotuksista, kuten etuoikeutetun tulon poistamisesta ja terveydenhuoltomenojen rajoittamisesta.

Perustoimeentulotuen tarkoitus on turvata sosiaalisesti hyväksyttävä elintaso. Esityksen mukaan leikkaukset vahvistaisivat työllisyyttä vain 400 henkilöllä, mikä on todella pieni määrä suhteessa niihin, joiden elintasaan leikkaukset vaikuttaisivat. Perustoimeentulon heikennyksen voidaan ennakoida kasvattavan kotitalouksien taloudellista huolta, mikä vaikuttaa haastavassa tilanteessa elävien hyvinvointiin ja mielenterveyteen heikentävästi.

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Lempäälän kunta pitää tärkeänä tietosuojan säilyttämistä ja mahdollisuutta jatkaa toimeentulotukilain 18 h § Kansaneläkelaitoksen oma-aloitteista tietojen luovutusvelvollisuutta hyvinvointialueelle.

Lempäälän kunta ei hyväksy ehdotusta, jossa viranomaisille annettaisiin oikeus tarkistaa perheen jäsenten kaikki pankkitilitiedot, sillä se rikkoisi yksityisyyden suojaa ja pankkisalaisuutta, josta säädetään luottolaitoslain menettelytapoja asiakasliiketoiminnassa koskevan 15 luvun 14–15 §:ssä.

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

Lempäälän kunta vastustaa ehdotusta nostaa kuntien rahoitusosuutta perustoimeentulotuesta 50 prosentista 100 prosenttiin 18–24-vuotiaiden osalta, joiden perheessä ei asu muun ikäisiä henkilöitä. Kunta katsoo, että muutos ei tue nuorten aktivoimista, hyvinvointia, työllistymistä tai koulutukseen osallistumista. Jos muutos kuitenkin toteutetaan, valtion tulisi korvata kunnille aiheutuvat kustannukset täysimääräisesti.

Nuorten aikuisten hyvinvointia haastavat jo nyt huoli toimeentulosta, opiskelupaineet ja tulevaisuuteen liittyvä epävarmuus. Erityisesti vuonna 2024 tarve taloudelliselle tueksi koulutuksen ulkopuolella olevilla nuorilla aikuisilla on ollut kasvussa. Myös ruoka-avun tarvetta on esiintynyt Lempäälässä aiempaa enemmän. Heikennykset perustoimeentuloon eivät nykyisessä epävarmassa tilanteessa vahvista nuorten aikuisten luottamusta ja uskoa tulevaisuuteen vaan saattavat heikentää hyvinvointia entisestään.

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

Asumismenojen tarkempi normitus toimeentulotuessa on sinänsä hyvä uudistus, koska se lisää selkeyttä, ennakoitavuutta ja yhdenmukaisuutta, mutta lain käyttöön otossa tulisi käyttää kohtuullistamista. Ehdotuksessa ei ole myöskään huomioitu asunnon vuokrankorotuksia, jotka saattavat pakottaa uudelleenmuuttoon.

Lempäälän kunta ei kuitenkaan kannata pakotettua muuttoa, sillä se on merkittävä stressitekijä koko perheelle. Ehdotuksen vaikutukset kohdistuvat etenkin heikommassa asemassa oleviin pienituloisiin lapsiperheisiin. Lapsen ja nuoren vertaissuhteet voivat katketa ja koko perheen tukiverkot murtua. Pakotetun muuton aiheuttama stressi on huomattava riskitekijä terveydelle ja hyvinvoinnille. Sen vaikutukset voivat ulottua lasten ja nuorten osalta pitkälle aikuisuuteen.

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

Esitysluonnoksen vaikutusten arvioinnin mukaan työvoimaviranomaisen tehtävät lisääntyvät, mikä lisää työnhakijaksi ilmoittautuneiden määrää, erityisesti niiden, joilla on merkittäviä työ- ja toimintakyvyn puutteita, eivätkä ole muutenkaan työmarkkinoiden käytettävissä. Näillä asiakkaila on korostunut monialaisen palvelun tarve, joka toteutetaan yhteistyössä työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen ja Kelan kanssa.

Kustannukset kompensoidaan kunnille, mutta esityksissä ei ehdoteta lisäystä kuntien peruspalveluiden valtionosuuteen. Työnhakijan palveluprosessin muutosten myötä kuntien peruspalveluiden valtionosuutta ehdotetaan leikattavaksi, koska työvoimaviranomaisen tehtävät laskennallisesti vähenisivät.

Toimeentulotuen uudistuksen yhteydessä työvoimapolitiittisia sanktioita kiristetään, mikä voi johtaa siihen, että yhä useampi menettää työttömyysetuutensa ja joutuu elämään 40 % alennetulla toimeentulotuella. Näitä yhteisvaikutuksia ei ole arvioitu, ja arviointi tulisi tehdä ennen esitysten tuomista eduskuntaan.

Muu lausuntopalaute:

-

Soininen Seija
Lempäälän kunta - Seija Soininen